

Анастасія Волобуєва,
к. н. із соц. комунік., доц. (Київ)

ІСТОРИЯ КАФЕДРИ – МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Різнi імена однієї кафедри

Кафедра історії журналістики, що функціонує в Інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, сьогодні має за плечима понад 60 років досвіду та власної історії. Ще з перших років існування вона набула слави як кафедра своєрідного викладацького складу. Стала осередком педагогічної майстерності. Про це свідчать спогади випускників-журналістів, яким пощастило першими відвідувати цікаві лекційні заняття з різних історіографічних журналістських дисциплін, а також характеристики з особових справ тогочасних викладачів кафедри.

Проте весь свій тернистий шлях кафедра історії журналістики пройшла, не знаючи точної дати власного народження. Варто наголосити, що до створення факультету журналістики, на філологічному факультеті існувало відділення журналістики, що налічувало дві кафедри: теорії і практики радянської преси та журналістики.

Що ж стосується факультету журналістики, то його днем народження слід вважати 1 вересня 1953 р., оскільки саме про це йдеться в наказі ректора Київського державного університету (№ 1062 від 4 вересня 1953 р.) під назвою «Про організацію факультету журналістики».

Восени цього ж року на факультеті журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка було сформовано кафедру історії журналістики, яка почала працювати паралельно з кафедрою теорії і практики радянської преси. Підтвердженням цього є наказ № 1310 від 8 жовтня 1953 р., підписаний в. о. ректора, доцентом Кошиком А. К., в якому йдеться саме про розширення штатного розкладу та перерозподіл навантаження на факультеті журналістики з 1 вересня 1953 р. (До речі, саме в цьому документі вперше згадується кафедра історії журналістики.) У результаті: частина викладачів кафедри теорії і практики радянської преси влилася до складу нового підрозділу.

У 60-х рр. кафедра історії журналістики вперше змінює свою назву. У 1959–1960 рр. замість кафедри історії журналістики вона
© Волобуєва А., 2014

починає називатися кафедрою теорії і практики радянської преси. А за кілька років, у 1965 р., знову змінює ім'я. Діяльність кафедри теорії і практики радянської преси тепер продовжує кафедра теорії і практики партійно-радянської преси. Але й ця назва протрималася недовго. У 1972 р. кафедру перейменовано на кафедру історії літератури та журналістики. Про це свідчить наказ № 522 за 1 грудня 1972 р., де кафедра згадується під цим ім'ям.

Саме така назва проіснувала до 2006 р., поки кафедрі не повернули її стару назву – історії журналістики.

Насправді, кафедра лише офіційно мала назву «історії журналістики». У розмовах між собою викладачі називали її кафедрою «історії української та російської журналістики». Підтвердженням цього є не лише перекази тогочасних студентів-журналістів, а й офіційні документи.

Наприклад, В. Прожогін, пишучи заяву на ім'я ректора університету з проханням допустити його до конкурсу на посаду доцента кафедри історії журналістики, називає її саме кафедрою історії російської та української журналістики.

Можливо, така назва кафедри спровокована основним науковим навантаженням, спрямованим на розробку та вдосконалення саме дисциплін, що стосуються історії російської та української журналістики, пріоритетним ставленням до викладачів, котрі їх читають та досліджують.

Перші викладачі кафедри

Таким чином на кафедру історії журналістики у вересні–жовтні 1953 р. були зараховані: завідувач – кандидат філологічних наук, доцент Володимир Андрійович Рубан, кандидат філологічних наук, доцент Василь Єліозарович Прожогін, старший викладач Олексій Олексійович Суярко, старший викладач Павло Максимович Федченко та викладач Матвій Михайлович Шестопап.

За словами дослідника О. Мелещенка, це була команда ретельно підібраних педагогів, які зарекомендували себе не лише як блискучі лектори, а й мали великий досвід практичної роботи та нахили до наукової діяльності. Окрім того, він зазначає, що основною особливістю 50–60-х рр. було те, що викладачів бракувало, а роботи було надто багато. Тому практично всі тодішні вчителі майбутніх журналістів розробляли нові дисципліни в річищі наукових напрямів обох кафедр.

Взагалі, гортаючи сторінки особових справ згаданого вище викладацького складу, перечитуючи їх характеристики та рекомендації, списки наукових та журналістських праць, в уяві постають не просто талановиті доценти та професори, а справжні осередки напо-

легливої та копіткої праці, які щохвилини готові відкривати незвідані шляхи журналістської науки.

Вони вимогливі, але дуже привітні. Жодної хвилини на своїх лекційних чи практичних заняттях не дозволяли своїм студентам нудьгувати, не забороняли їм думати. Навпаки, вимагали «Запускати їжака під череп!». (Саме цим висловом свого часу прославився Василь Прожогін.)

Якщо ж говорити про теоретичну базу, яку у своїх виступах мали б використовувати викладачі, то її практично не було. Подібна ситуація на науковій журналістській ниві ще більше ускладнювала педагогам завдання. Вони мали попіклуватися і про збирання інформації, джерелами якої в далекі 50-ті рр. могли бути лишень новини, вирізки з газет, власні міркування та гіпотези, і про проведення лекції. Звісно, допомагали й архіви, де викладачам доводилось цілими вечорами відшукувати якісь нові факти, що могли б стати у пригоді майбутнім знавцям журналістської справи.

Про те, як складно доводилось першим викладачам факультету журналістики збирати інформацію для лекційних занять, практично не маючи за плечима теоретичної бази, детально описує дослідниця Т. Трачук: «Дехто з тих перших педагогів журналістської освіти і науки згадує і про те, що нерідко вони були на одну ніч мудрішими за своїх студентів, тобто іноді у ніч напередодні лекції вибирували з різних підручників, довідників, газет і журналів скупку, часто суперечливу і не достовірну інформацію, щоб нею поділитися зі студентами. Виручала загальна історична, філологічна підготовка, якщо йшлося про викладання історії журналістики, у пригоді був і певний практичний досвід, коли мова йшла про викладання журналістської методики і практики, виручали також бібліотеки, державні і приватні, спецфонди, до яких треба було вибивати доступ, мати контакти зі знаючими людьми і, звичайно, ентузіазм.

Такими ерудитами-ентузіастами старшого покоління на кафедрі історії журналістики були В. Прожогін, М. Шестопап» [8, 76].

Тогочасним викладачам було складно не лише через брак інформації, й через те, що їм доводилось обіймати по кілька посад одночасно, відбувати у різні відрядження з метою популяризації журналістських знань, брати активну участь у житті партії.

Тому практично всі вони були в різні роки секретарями чи головами партійного бюро кафедри історії журналістики, членами Вищої партійної школи, брали активну участь у роботі кафедри щодо різних важливих питань, зокрема, вдосконалення навчальних дисциплін, поліпшення загальних умов навчального процесу.

Про перших викладачів факультету журналістики тогочасні студенти згадують лише з повагою та усмішкою на обличчі. Кажуть, що всі були різні. Кожен, безперечно, талант, але своєрідний. Хтось схоплював усе миттєво, покладаючись лише на величезний потенціал пам'яті, хтось однозначно з вивченням предмета долав минулі прорахунки в навчанні, комусь доводилося боротися з лінощами та недбалістю. Навчання об'єднувало. Дух здорової конкуренції переважав над заздрістю. Сильний студент не хизувався успіхами, не відмовляв у допомозі своєму товаришеві.

Сама журналістика тих років базувалася на ідеологічному тлі, а студенти мужніли як професіонали. І тим можна завдячувати викладачам – справжнім зубрам журналістики, які сповідували інтелектуальну, а не суто інформаційну журналістику. Кожен викладач знаходив свої методи досягнення результатів, що в сукупності й формувало кожного студента, збагачувало творчим досвідом.

Володимир Рубан, професор-енциклопедист, неперевершений знавець історії вітчизняної журналістики, умів подати події минувшини зримо, ніби ти сам є їх учасник.

Взагалі, на факультеті журналістики читали лекції провідні викладачі – гуманітарії університету, які намагалися не просто передати учням якусь сукупність знань, а прагнули навчити мислити й творити.

«Ключі» до джерелознавства ще на першому курсі їм давав відомий дослідник історії української літератури і журналістики П. Федченко.

Історію, теорію і практику журналістики читали популярні серед студентів викладачі В. Рубан, Л. Суярко, В. Прожогін та ін.

Багато викладачів факультету були провідними фахівцями з певного предмета як в Україні, так і за її межами, визнаними авторитетами у відповідних сферах науки та знань. Це й не дивно, бо Київський університет завжди мав сильний професорсько-викладацький склад, цінував свою репутацію.

Ось, наприклад, В. Рубану – першому завідувачеві кафедри історії журналістики довелось накопичувати досвід не лише в Радянській Україні, а й у Лейпцизькому університеті на факультеті журналістики, куди він відбув у відрядження в 1954 р. Повернувся ж лектор у 1959 р. і привіз дві урядові нагороди за читання лекцій.

І одразу після повернення в стіни рідного факультету комісія затверджує його деканом з вересня того ж року (цій посаді В. Рубан присвятить шість років свого життя). До 1966 р. Володимир Андрійович займав і посаду завідувача кафедри.

За цей час він розробив чимало дисциплін: «Марксистсько-ленінське вчення про пресу», «Теорія і практика радянської преси», «Історія українсько-російської радянської преси» та ін., заклав підвалини історії української журналістики ХХ ст., провів дослідження виникнення та розвитку українсько-радянської та партійно-радянської преси, написав чимало наукових праць та зробив вагомий внесок у подальшу розробку наукових проблем теорії журналістики.

Не можна не згадати і про Павла Федченка – першопрохідця журналістсько-викладацької науки, автора наукових перлин та знахідок для сучасних студентів-журналістів «Матеріалів з історії української журналістики. Перша половина ХІХ ст.» (1959. – Вип. І) та книжки «Преса та її попередники: історія зародження і основні закономірності її розвитку» (1969). Цьому славетному науковцю свого часу довелося бути і викладачем кафедри історії журналістики, і її завідувачем. Завідувачем кафедри історії журналістики Павло Максимович був у 1966–1969 рр.

За час свого викладання на факультеті журналістики він зарекомендував себе як сумлінний та копіткий працівник. Спектр його дослідницьких праць з журналістики сягав і Азії, і Африки, і Америки. Закінчив роботу на кафедрі історії літератури і журналістики у 1985 р., присвятивши своє подальше життя викладанню літератури в Академічному інституті.

Третім завідувачем кафедри історії журналістики став доктор філологічних наук, професор Олег Бабишкін (1970), який займав дану посаду протягом досить короткого проміжку часу. Вже у квітні 1970 р. Бабишкін покинув посаду завідувача кафедри за власним бажанням, залишившись при цьому професором кафедри.

Олексій Суярко теж мав безпосередню можливість одним із перших навчати молодь журналістики, працюючи викладачем кафедри та її завідувачем (1970–1972), а також заступником декана факультету журналістики. За роки співпраці з факультетом журналістики він проявив досить високий рівень професіоналізму та журналістську майстерність. Він вивчав питання зародження й діяльності преси в Україні в період боротьби за створення марксистської партії в Росії і виникнення більшовизму і присвятив цьому кілька праць: «Осяяні «Искрой». Друкована пропаганда і агітація іскрівських організацій на Україні» (1967) та «Сяйво ленінської «Искры» над Україною» (1970).

Про всесоюзний авторитет О. Суярка свідчать ті факти, що не один рік поспіль він виконував обов'язки члена комісії з інформації

Комітету ЮНЕСКО при Раді Міністрів УРСР, члена республіканського правління Агентства преси «Новости».

Крім того, п'ять років поспіль він обирався головою бюро міжнародної секції обласного відділення Співки журналістів України, тричі – секретарем партбюро факультету журналістики.

Восени 1953 р. у кабінет кафедри історії журналістики ступив і Матвій Шестопап – новоспечений кандидат філологічних наук. Спочатку працював викладачем, старшим викладачем, а потім – доцентом кафедри.

У 1953 р. був обраний секретарем партійного бюро на факультеті журналістики, у 1955–1957 рр. – декан факультету журналістики. Проте не пощастило М. Шестопапу з рішенням вченої ради факультету журналістики – у 1965 р. його звільнено від викладання в Київському державному університеті. Причиною цього стали його пропагандистсько-шевченківські погляди, непокора радянським настановам, опір тогочасній системі.

Саме така протестантська поведінка М. Шестопапа призвела до падіння його літературного потенціалу. За наказом «згори» талановитого публіциста було виключено із викладацького складу Київського державного університету, а також дано вказівку – не брати товариша Шестопапа нікуди на роботу. Така пастка нереалізованості, підготовлена владою, поступово почала забирати у раніше життєрадісного та енергійного журналіста всі сили та надії. Через брак будь-якої можливості заробляти гроші він став жебраком тогочасної політичної системи. Проте героєм та прообразом мужності й непокори він постає перед нами вже на сторінках сучасної історії.

У 2008 р. в Інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка видано збірник матеріалів, пов'язаних із життям та творчістю М. Шестопапа. Приурочено книжку до 90-ліття від дня народження цього талановитого українського письменника, журналіста, науковця, патріота.

У 1968–1972 рр. на кафедрі також працювали В. Яременко, О. Бабишкін, Г. Варганов, І. Велігура, О. Мушкудіані, В. Шутенко, А. Погрібний, Р. Слободянюк та ін.

Крім усіх вищезгаданих викладачів, одним із перших працював також Павло Афанасійович Іванов – викладач із 47-річним стажем. У наказах ректора про склад кафедр на навчальні роки прізвище цього викладача зафіксоване в 1955–1957 рр. Це свідчить про те, що він працював на кафедрі історії журналістики старшим викладачем, але в особовій справі жодної згадки про його співпрацю з

факультетом журналістики не зафіксовано. Можливо, ця інформація містилася саме на тих сторінках, які видалені зі справи. Відомо лише те, що П. Іванов читав лекції з польської мови, латині, римської і грецької літератури студентам відділення класичної філології Київського державного університету. Нам лише доводиться припускати думки, що цей викладач читав іноземну мову та певні періоди зарубіжної літератури і студентам-журналістам.

Загалом, усі викладачі кафедри історії журналістики є сумлінними і талановитими журналістами-практиками. На їх рахунок десятки наукових та публіцистичних статей, монографій. Більшість є членами Співки журналістів СРСР.

З описаних фактів видно, що прокласти дорогу в науково-практичну журналістику їм було зовсім нелегко. Проте зі спогадів перших студентів факультету журналістики помітно, що цей викладацький колектив був справжнім осередком своєрідності та імпровізації.

Студенти згадують переповнені лекційні зали й тишу. Тишу від захоплення, від цікавості, що доводить високий педагогічний професіоналізм та повну віддачу улюбленій журналістській викладацькій науці.

Говорячи про склад кафедри перших двох десятиліть з моменту її заснування, не можна не згадати і людей, що виконували всю організаційно-канцелярську роботу кафедри історії журналістики.

Першого жовтня 1953 р. старшим лаборантом було призначено Мойсея Кириловича Богуцького. Проте вже в січні 1954 р. з нього було знято всю матеріальну відповідальність по кабінету кафедри історії журналістики.

Натомість відповідальність було перекладено на старшого лаборанта кафедри теорії і практики радянської преси Т. Єришову.

Факультет журналістики КДУ та кафедра історії журналістики зокрема, дали Україні багато державних та громадських діячів, прозаїків, драматургів, поетів, головних редакторів та науковців із кандидатськими та докторськими ступенями та вченими званнями доцентів та професорів. Серед її випускників талановиті особистості, науковці, літератори, письменники та відомі на всю країну люди: Василь Симоненко, Борис Олійник, В'ячеслав Чорновіл – ось лише деякі із колишніх студентів, які своїм талантом прославили не лише своє ім'я, а й кафедру історії журналістики та університет.

Професорсько-викладацький склад кафедри

Протягом усіх років існування кафедри професорсько-викладацький склад постійно змінювався та поповнювався новими людьми.

Нерідко почесну посаду викладачів посідали молоді люди, аспіранти, для яких досвід викладання ставав першим у їхньому житті. До таких осіб належав аспірант третього року навчання Микола Миколайович Бурмака, який був зарахований на посаду в. о. доцента кафедри історії журналістики із можливістю викладання з 1 жовтня 1965 р.

Кандидати на посаду викладачів та старших викладачів кафедри обиралися за конкурсом та за таємним голосуванням. Про це свідчать архівні матеріали 1971–1972 рр. про зарахування на посаду старшого викладача кафедри Анатолія Григоровича Погрібного за конкурсом і таємним голосуванням та на посаду викладача Тамари Володимирівни Щербатюк, як таку, що пройшла за конкурсом. До речі, таємне голосування, яке вирішувало долю майбутнього викладача кафедри і затверджувало обраного за конкурсом, проводилося радою факультету журналістики.

Але все ж таки кафедра потребувала досвідчених, із багаторічним стажем викладачів, які могли передати свій досвід, знання та напрацювання студентам кафедри.

Саме тому багато викладачів перейшли на кафедру історії журналістики з інших кафедр шляхом переводу або ж передання ставки доцента, професора, і т.д. Наприклад, професора кафедри журналістської майстерності і редагування Олександра Кіндратовича Бабишкіна у 1968 р. було переведено на цю ж посаду на кафедру історії журналістики.

У 1970 р. ставка в. о. доцента кафедри радянської журналістики була передана на кафедру історії журналістики і з цього часу була призначена Р. Слободянюк.

Таким чином на кафедру історії журналістики потрапили В. Рубан, Р. Слободянюк, О. Бабишкін, Т. Щербатюк та В. Прожогін.

До речі, передача ставки з однієї кафедри на іншу була доволі частим явищем у ці роки. Ставку професора, доцента передавали на іншу кафедру та затверджували на цій посаді одного із її членів. Про це свідчать документи 70-х рр., де підтверджується передача ставки професора й ставки доцента з кафедри радянської журналістики на кафедру історії журналістики та з кафедри історії журналістики на кафедру теорії і практики радянської преси.

Варто зазначити також те, що, згідно з архівними матеріалами, у 70-ті рр. більшість нових викладачів кафедри історії журналістики практично не мали стажу в навчальних закладах (крім Миколи Бурмаки зі стажем роботи два роки за станом на 1967 р. та, звичайно, Павла Федченка, стаж якого на даний період часу налічував понад 10 років).

Робота на кафедрі історії журналістики стала безцінним досвідом та невичерпним джерелом знань для багатьох молодих спеціалістів, доцентів, викладачів та професорів кафедри.

За 1964–1972 рр. функціонування кафедри у її штаті побували:

Таблиця 1.

Рік	Посада	Прізвище, ім'я та по батькові
1964	Завідувач кафедри	В. А. Рубан
	Доцент	М. М. Шестопад
1965	Завідувач кафедри	В. А. Рубан
	Доцент	М. М. Бурмака
	Старший викладач	І. М. Тетерук
1966	Завідувач кафедри	П. М. Федченко
	Доценти	В. Є. Прожогін
		О. О. Суярко
		М. М. Бурмака
1967	Завідувач кафедри	П. М. Федченко
	Доценти	В. Є. Прожогін
		О. О. Суярко
		І. М. Велігура
	Старший викладач	М. В. Костенко
Викладач	М. М. Бурмака	
	Старший лаборант	М. Т. Соболевська
1968	Завідувач кафедри	П. М. Федченко
	Професор	О. К. Бабишкін
	Викладач	Л. Г. Малишевська
	Викладачі-погодинники	С. Л. Бухтяк
		П. А. Бакулін-Кошечко
		І. М. Велігура
		Г. І. Вартанов
		К. А. Войтех
		В. Ю. Власов
		О. В. Гутянська
Асистент	Л. Г. Малишевська	
1969	Завідувач кафедри	П. М. Федченко
	Доцент	В. Є. Прожогін
	Старший викладач	В. В. Яременко
	Викладачі-погодинники	С. Л. Бухтяк
		П. А. Бакулін-Кошечко
		І. М. Велігура
		Г. І. Вартанов

		К. А. Войтех
		В. Ю. Власов
		О. В. Гутянська
		П. М. Федченко
	Методист	Т. О. Сандулевська
	Старший лаборант	М. Г. Галєєва
	Лаборант	В. С. Осипов
	Технік	Г. С. Філін
	Завідувачі кафедри	О. К. Бабишкін
1970		О. О. Суярко
	Доцент	Р. Д. Слободянюк
	Старші викладачі	М. М. Бурмака
		В. В. Яременко
	Викладачі-погодинники	І. М. Велігура
Л. Г. Малишевська		
1971	Завідувач кафедри	О. О. Суярко
	Старший викладач	М. М. Бурмака
	Викладач	Т. В. Щербатюк
	Викладачі-погодинники	Г. І. Вартанов
		І. В. Валько
		А. З. Москаленко
	Асистент	О. Т. Барішполець
Лаборант	В. С. Осипов	
1972	Завідувач кафедри	О. О. Суярко
	Професор	В. А. Рубан
	Старші викладачі	А. Г. Погрібний
		Р. Д. Слободянюк
	Викладачі-погодинники	Г. І. Вартанов
		І. В. Валько
		А. З. Москаленко
Г. С. Домницька		
	О. Н. Мушкудіані	

Варто також наголосити на зарплатні професорсько-викладацького складу – заслужена винагорода, яку викладачі отримували за безцінний багаж знань шляхом копіткої праці та безсонних ночей. Вона призначалася відповідно до вченого звання, вченого ступеня та стажу роботи у вишах.

Завідувачі, доценти та професори кафедри на відміну від викладачів отримували більшу зарплатню плату. Для прикладу, оклад завідувача кафедри П. М. Федченка, за станом на 1967 р. становив 384 крб. на місяць, доцентів В. Є. Прожогіна та О. О. Суярка – 320 крб., старшого викладача кафедри М. В. Костенка – 120 крб., викладача кафедри М. М. Бурмаки – 105 крб. на місяць.

Якщо викладач або старший викладач кафедри здобував учений ступінь кандидата наук (що траплялося доволі часто), його оклад відповідно збільшувався. Скажімо, зарплатня в. о. професора, завідувача кафедри історії журналістики, кандидата філологічних наук Павла Федченка в 1966–1967 рр. становила 384 крб. на місяць, у 1968 р. (у час, коли Федченко працював завідувачем кафедри на півставки), у зв'язку з затвердженням вченому звання професора, Павлу Максимовичу був визначений оклад 210 крб. на місяць.

Заробітна плата кандидата наук, доцента Олексія Суярка в 1966–1967 рр. становила 320 крб. на місяць, а з присудженням ученого звання професора в 1971 р. змінився й оклад. Його сума тепер була 500 крб. на місяць.

Отже, у зв'язку зі здобуттям ступеня чи вченого звання, керівництво університету збільшувало й зарплатню викладача, доцента чи професора. Крім того, оклад професорсько-викладацького складу збільшувався відповідно до стажу роботи в навчальних закладах.

Так, у 1965 р. аспірант Микола Бурмака був прийнятий на кафедру історії журналістики на посаду в. о. доцента з окладом 105 крб. на місяць. Посівши посаду викладача, він протягом кількох років отримував дану зарплатню. У 1970 р., у зв'язку з присудженням ученого ступеня кандидата історичних наук, його оклад становив вже 250 крб. на місяць. Уже за рік він збільшився ще на 30 карбованців, відповідно до стажу роботи за фахом понад п'ять років.

Так само і Василь Яременко, старший викладач кафедри історії журналістики, отримав надбавку до зарплатні у 1969 р. – у зв'язку з присудженням вченого ступеня кандидата філологічних наук, та в 1970 р. – відповідно до стажу роботи за фахом понад п'ять років.

Виконуючому обов'язки завідувача кафедри призначалася надбавка до зарплатні, що становила 20 % від основного окладу.

Викладачі-погодинники отримували зарплатню відповідно до педнавантаження, тобто за певну кількість лекцій, семінарів та керівництво науковими роботами.

Таблиця штату кафедри історії журналістики та розміру зарплатної плати професорсько-викладацького складу, відповідно до вченого звання, вченого ступеня та стажу роботи у вишах протягом 1964–1972 рр.:

Таблиця 1.

Роки перебування на посаді	Посада	Прізвище, ім'я та по батькові	Вчене звання	Вчений ступінь	Стаж роботи у вишах	Практичні заняття, лекції, рецензування дипломних робіт тощо	Оклад крб./міс.
1965	Доцент в. о.	М. М. Бурмака		канд. іст. наук			105
	Ст. викладач	І. М. Терурук		канд. іст. наук			250
1966	Зав. каф. проф. в. о.	П. М. Федченко	доцент	канд. філол. наук	понад 10 р.		384
	Доцент	В. Є. Прожогін	доцент	канд. філол. наук			320
	Доцент	О. О. Сурярко	доцент	канд. іст. наук			320
	Викл.-погод.	І. М. Велігура	доцент	канд. іст. наук			2,50 крб./год.
1967	Зав. каф. проф. в. о.	П. М. Федченко	доцент	канд. філол. наук	понад 10 р.		384
	Доцент	В. Є. Прожогін	доцент	канд. філол. наук			320
		О. О. Сурярко	доцент	канд. іст. наук			320
	Ст. викладач	М. В. Костенко					120
	Викладач	М. М. Бурмака			2 р.		105
	Ст. лаборант	М. Т. Соболєвська					92,50
1968	Зав. каф. проф.	П. М. Федченко		канд. філол. наук	понад 10 р.		210
	Викл. на 0,5 ставки	Л. Г. Малишевська					52,50

Роки перебування на посаді	Посада	Прізвище, ім'я та по батькові	Вчене звання	Вчений ступінь	Стаж роботи у вишах	Практичні заняття, лекції, рецензування дипломних робіт тощо	Оклад крб./міс.	
1968–1969	Асистент	Л. Г. Малишевська					52,50	
	Викл.-погод.	С. Л. Бухтяк				практ. заняття з курсу «Журналістська майстерність»	1 крб./год.	
						керув. диплом. роботами	2 крб./год.	
		П. А. Бакулін-Кощечко				1 р.	лекції з курсу «Теорія парт.-радян. преси»	1,50 крб./год.
							практ. заняття, консульт., заліки	1 крб./год.
							керівн. диплом. роб.	2 крб./год.
							лекції з курсу «Іст. партійної радянської преси»	2,50 крб./год.
		І. М. Велігура	доцент	канд. іст. наук			керівн. диплом. роб.	1,20 крб./год.
							практ. заняття, консульт., екзам., курс. роб.	1,20 крб./год.
		Г. І. Варганов		канд. іст. наук			лекції з курсу «Іст. укр. журн.»	2,50 крб./год.
керівн. диплом. роб.							1,20 крб./год.	
						заліки, контр. роб.	1,20 крб./год.	

		К. А. Войтех				лекції з курсу «Музичне мовлення»	2	
						практичні заняття, консультації	1	
		В. Ю. Власов			1 р.	практичні заняття, консультації	1	
						керівн. диплом. роб.	2	
		О. В. Гутянська				лекції з курсу «Техніка оформлення і випуску газети»	2	
						лабораторні заняття	1	
	Доц., в. о. проф.	В. Є. Прожогін	доцент	канд. філол. наук			320	
1969	Ст. викладач	В. В. Яременко		канд. філол. наук			250	
	Викл.-погод.	П. М. Федченко	проф. 0.5 ставки	д-р філол. наук	понад 10 р.	лекції	3	
						керівн. диплом. роб.		
						керівн. аспірантами		
							практ. заняття	1,50
	Методист	Т. О. Сандулевська						95
	Ст. лаборант	М. Г. Галєєва						96
Лаборант	В. С. Осипов						74	
Технік	Г. С. Філін						75	

1970	Ст. викладач	М. М. Бурмака		канд. іст. наук			250
		В. В. Яременко		канд. філол. наук	понад 5 р.		280
	Викл.-погод.	І. М. Велігура		канд. іст. наук		лекції	2,50
	Зав. каф.	О. О. Сурярко	професор	д-р іст. наук			500
	Ст. викладач	М. М. Бурмака		канд. іст. наук	понад 5 р.		280
1971	Викладач	Т. В. Щербатюк					105
	Асистент	О. Т. Барішполець					105
	Викл.-погод.	Г. І. Вартанов	доцент	канд. іст. наук		керівн. диплом. роб.	2,50
		І. В. Валько		канд. філол. наук		керівн. диплом. роб.	2
1971–1972						реценз. диплом. роб.	2
		А. З. Москаленко				лекції	
						керівн. диплом. роб.	
						реценз. диплом. роб.	крб./год.
1972	Професор	О. О. Сурярко		д-р іст. наук			450
	Професор	В. А. Рубан		д-р філол. наук			450
	Ст. викладач	Р. Д. Слободянюк		канд. іст. наук	понад 5 р.		280
	Викл.-погод.	Г. С. Домницька		канд. філол. наук		лекції,	2
						практ. заняття	1
							крб./год.

		О. Н. Мушкудіані		канд. філол. наук	лекції	2
					консультації	1
					заліки	крб./год.
					екзамени	

Навчальні дисципліни та спецкурси кафедри історії журналістики

Слід зазначити, що кафедра історії журналістики завжди відзначалася особливим умінням подавати навчальний матеріал. Проте цікавість у студентів має викликати не лише манера подання інформації, а й її зміст. Тому талановиті лектори намагалися сформувати навчальну програму так, щоб вона була максимально корисною для майбутніх «володарів слова». Беручи за основу загальне спрямування кафедри – історію журналістики та все, що стосувалося літератури – вони затверджували предмети. Були й загально-нормативні курси, і спеціальні. Зазначимо, що переважна більшість лекційних курсів та практичних занять була заснована на базі власних досліджень, адже тогочасна викладацька діяльність йшла пліч-о-пліч з науковою.

За час свого керівництва кафедрою В. Рубан розробив такі дисципліни: «Історія російської журналістики», «Історія української радянської преси». Він уперше розробив курс лекцій і видав нариси історії партійно-радянської преси України. Можна з упевненістю зазначити, що саме він заклав підвалини історії української журналістики ХХ ст. та зробив чималий внесок у подальшу розробку наукових проблем теорії журналістики.

Викладач О. Суярко теж читав студентам денної, вечірньої та заочної форм навчання курс «Історії партійно-радянської преси», а також спецкурс «В. І. Ленін – журналіст». Враховуючи ж те, що О. Суярко закінчив ще й факультет міжнародних відносин Київського державного університету (там також закінчив і аспірантуру), він висунув ідею про створення курсу «Історії міжнародних відносин». Дану ініціативу на засіданні факультету прийняли позитивно і дозволили Олексію Олексійовичу працювати в цьому напрямі. Згодом список дисциплін, що читаються на кафедрі історії журналістики, поповнився і предметом, пов'язаним з міжнародними відносинами.

М. Шестопал студентам читав курс «Історії зарубіжної комуністичної і робітничої преси», який розробив самостійно.

П. Федченко прищеплював знання студентам із дисципліни «Історія української журналістики», а також читав спецкурси «Публі-

цистична майстерність Лесі Українки» та «Пропаганда наукового соціалізму в українській прогресивній журналістиці».

Він – автор книжки «Введення в журналістику, джерелознавство та бібліографія», за матеріалами якої читав студентам ще один спецкурс, співзвучний з назвою цього підручника. Сьогодні на кафедрі історії журналістики теж існує подібна дисципліна, проте з видозміненою назвою «Основи наукових досліджень».

В. Прожогін читав курси «Історії російської журналістики», «Теорії літератури» та «Окремих періодів російської літератури». Крім того, він читав такі спецкурси, як «Публіцистична майстерність М. Г. Чернишевського», «М. Горький – публіцист», «О. С. Пушкін – публіцист».

Ось, наприклад, у 1955 р. студенти 3 та 4 курсів у період літньої сесії складала такі дисципліни, які читалися викладачами кафедри історії журналістики:

Іспити, 3 курс:

Історія російської журналістики;
Історія російської літературної мови;
Зарубіжна література.

Заліки, 3 курс:

Історія української літературної мови;
Історія української літератури;
Спецкурс «Нарис в газеті»;
Іноземна мова.

Іспити, 4 курс:

Історія російської літератури;
Історія партійно-радянської преси.

Заліки, 4 курс:

Історія української журналістики;
Історія міжнародних відносин;
Іноземна мова.

На жаль, на сьогодні залишилося більше відомостей про науковий доробок професорсько-викладацького складу, ніж про дисципліни та спецкурси, які викладали на кафедрі в 60–70-х рр. Але ці праці стали основою багатьох нормативних дисциплін, які викладачі розробили за час перебування в штаті кафедри і які справді є безцінними як для студентів тих років, так і для сьогоднішнього покоління майбутніх випускників інституту.

За період 1964–1972 рр. на кафедрі історії журналістики викладали такі дисципліни та спецкурси:

– Теорія і практика радянської журналістики;

- Журналістська майстерність і редагування;
- Історія журналістики;
- Журналістська майстерність;
- Теорія і практика партійно-радянської преси;
- Історія партійно-радянської преси;
- Історія української журналістики;
- Музичне мовлення;
- Техніка оформлення і випуску газети;
- Історія російської журналістики;
- Історія російської літератури XIX сторіччя;
- Історія російської публіцистики;
- Публіцистична майстерність М. Г. Чернишевського;
- М. Горький – публіцист;
- О. С. Пушкін – публіцист;
- Марксистсько-ленінське вчення про пресу;
- Історія української партійно-радянської преси;
- Преса та її попередники: історія зародження і основні закономірності розвитку;
- Історія зарубіжної комуністичної та робітничої преси.

З вищеперелічених дисциплін чітко видно, якого спрямування була в перші десятиліття кафедра історії журналістики: поєднання журналістики та літератури.

Наукова співпраця кафедри

З перших днів свого існування кафедра історії журналістики почала активну діяльність у науковому напрямі. За 1953–1972 рр. з-під пера викладачів кафедри вийшли сотні наукових статей, значна кількість рецензій на брошури та монографії інших дослідників.

За ініціативи та під керівництвом В. Прожогіна при кафедрі історії журналістики було засновано науковий гурток, основним завданням якого були дослідження історії журналістики. Крім того, він керував семінарами викладачів у сітці партійної освіти України.

Окремо слід наголосити на науковій активності П. Федченка. Крім того, що він є автором 100 наукових та публіцистичних статей, йому свого часу довелось написати 20 статей до Української Радянської Енциклопедії, неодноразово бути відповідальним редактором наукових збірників та монографій, що виходили друком у видавництві «Знання».

Сім книг за 8 років. Саме такий науковий здобуток М. Шестопада. І це, як констатує дослідник О. Мелещенко, «заслужена винагорода за сумлінну працю»: «Під уолл-стріхою: збірник фейлето-

нів», «Ми – інтернаціоналісти» (1952), «Святий телепень» (1955), «Сучасна американська преса: монографія» (1959), «Бандицтво сучасного ревізіонізму», «Українська радянська народна творчість про дружбу народів СРСР» (1954), «Голос великого народу: монографія про пресу ПНР» (1960).

Варто зазначити, що М. Шестопад, будучи викладачем та деканом факультету журналістики, встиг написати понад 70 наукових та критичних статей, памфлетів та нарисів, а також 5 рецензій на збірники різної тематики.

Про наукову роботу О. Суярка дослідниця Т. Трачук зазначає: «Радянські дослідники дотримувались думки, що досліджувати партійно-радянську періодику України потрібно від часів підготовки і виникнення українських робітничих періодичних видань (80–90-ті рр. XIX ст.). Одним із перших почав розробляти О. Суярко. Його брошура «Досвітні вогні. Зародження робітничої преси на Україні» поклала початок у дослідженні цієї теми» [8, 116].

Загалом О. Суярко – автор 19 окремих книжок, 59 статей та нарисів, 10 рецензій та 5 статей, надрукованих у зарубіжних виданнях. Видав дві науково-популярні брошури про Анголу та Бразилію.

Одними ж із найважливіших праць В. Рубана можна назвати такі: «Становлення української радянської преси (1921–1925)», «50 років української радянської преси» та «Свобода друку та шляхи її здійснення», «Журналістика як важлива галузь громадсько-політичної діяльності», «Ленінські традиції партійно-радянської преси».

Специфіка його викладання теж була пов'язана з науковістю, оскільки він постійно залучав студентів до дослідництва, ставлячи перед своїми учнями завдання науково-дослідного характеру, що потім виливалися в цікаві наукові реферативні доповіді. Його лекції проводилися у невимушених умовах. Незважаючи на похилий вік, Володимир Андрійович любив повеселитись зі студентами. Читаючи лекції з нормативного курсу «Марксистсько-ленінське вчення про пресу» в 1978–1979 навчальному році, він часто дозволяв собі жартувати і, не чекаючи реакції студентів, починав заразливо сміятися. Залишатися байдужим при цьому було просто неможливо.

Одним словом, тогочасна викладацька еліта всіляко намагалася прищепити молоді любов до пошуковості (такої важливої для журналіста риси), розвивала бажання прокладати тернистий науковий шлях.

Важливим є і той факт, що практично всі викладачі кафедри брали активну участь у різних наукових семінарах, які проходили в Україні та за її межами.

Наприклад, О. Суярко свого часу брав участь у міжнародних наукових конференціях, виступаючи при цьому в Братиславському (Чехія) та Варшавському (Польща) університетах.

П. Федченку в 1962 р. пощастило відвідати Прагу (Чехія), оскільки за наказом Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР йому було надано трьохтижнєве відрядження до іншої країни з метою налагодження навчальної співпраці.

А В. Прожогін за ініціативи Правління Всесоюзного об'єднання «Знання» був у відрядженні в Литовській та Білоруській Республіках. Метою його подорожей було читання лекцій стосовно питань методики партійної пропаганди. Виправдавши позитивні сподівання партії, після успішного відрядження був нагороджений спеціальною подорожжю до Фінляндії.

І, звісно, не можна не згадати міжнародний викладацький досвід В. Рубана, якому свого часу довелося, як уже згадувалось, відбути в трирічному відрядженні в Німеччині, читаючи лекції з журналістики в Лейпцизькому університеті.

Одним словом, перші викладачі кафедри історії журналістики мали величезний практичний досвід у питаннях науковості: написанні статей, виступах на конференціях та семінарах. Така активна наукова робота лише йшла на користь кафедрі, її авторитету та відомості серед журналістських та громадських кіл не лише України, а й всього світу.

Викладачі кафедри – керівники виробничої практики

Як відомо, радянська журналістська освіта відрізняється від сучасної в першу чергу тим, що колись студенти зобов'язані були проходити виробничу практику в тих засобах масової інформації, куди їх направляв факультет.

Сьогодні ж подібне правило не діє. Журналісти-практиканти наділені правом вибору місця виробничого навчання. Одні вважають це перевагою сучасної журналістської освіти, інші – вадою. Зрештою, у кожному навчальному плані є своє раціональне зерно. Тому бути однотайним у цім питанні – дуже складно.

Незмінним у «виробничій практиці» журналістів і сьогодні залишилося те, що у кожного студента має бути свій керівник практики. А це, слід наголосити, для викладача – дуже велика відповідальність. Особливо, якщо йдеться про журналістику 50–60-х рр. Викладач має знати, чи привітно прийняли його вихованця в іншому, не знайомому місті, чи посильну роботу він виконує, чи його навчають, чи нормальне в нього помешкання та ін. Тому до вибору керівників виробничої практики на факультеті журналістики

завжди ставилися з особливою ретельністю та відповідальністю. Можливо, саме тому цю нелегку роботу доручали майже всім викладачам кафедри історії журналістики. Цей факт ще раз підкреслює авторитет як кафедри, так і викладацького складу.

Ось, наприклад, у 1955 р. керівником виробничої практики студентів 3 і 4 курсів факультету журналістики призначили кандидата філологічних наук П. Федченка. Його підопічні були направлені на практику в редакції обласних газет таких міст, як Ужгород, Дрогобич, Львів, Рівне, Луцьк, Станіслав та Тернопіль.

Кандидат історичних наук О. Суярко відповідав за тих, хто поїхав на практику до Полтави, Харкова, Сімферополя, Запоріжжя, Дніпропетровська, Черкас та залишився у Києві; кандидат філологічних наук М. Шестопал відповідав за студентів, відряджених до Сум та Чернігова.

Кафедра історії журналістики – осередок викладацької своєрідності та творчого ентузіазму

Твердження про те, що кафедра історії журналістики на сьогодні посідає одне з провідних місць з-посеред кафедр Інституту журналістики, практично ні в кого не викликає сумнівів. Напевне, якби в перших викладачів факультету журналістики запитали про авторитет кафедри історії журналістики, кожен, і на мить не засумнівавшись, відповів би, що дана кафедра – справжнє ядро факультету, його родзинка.

Близькучі лектори старанно поєднували викладання та наукову діяльність, прививали любов до книги, до творчості. Вчили студентів думати, думати, і ще раз – думати!

Кафедра славилася і в Україні, і за її межами. Наукова діяльність викладачів, участь у наукових конференціях та семінарах лише поліпшувала рівень співпраці кафедри (та, зрештою, і всього факультету) з різними навчальними закладами.

Читання лекцій студентам громадського університету Вищої партійної школи, з одного боку, додавало практичних навичок викладачам, а з іншого – поваги до всієї кафедри.

Активна участь викладачів-журналістів у громадському житті підвищувала їх авторитет, а відповідно, – і кафедри.

Як свідчать рекомендації викладачів, що містяться в їхніх особових справах, – це була талановита, вправна команда лідерів, котрі плекали кафедру історії журналістики, докладаючи всіх зусиль. Адже хороший старт на довгій дистанції відіграє дуже важливу роль. Напевне, не знайдуться зараз люди, які зможуть розкритикувати роботу тогочасної кафедри, бо вона існувала за своїми, власно-

руч створеними, законами. Деякі з них існують і сьогодні. Наприклад, хист викладачів до науковості, або ж імпровізована форма проведення семінарських занять, чи навіть величезний патріотичний дух та любов до літератури.

Зрештою, бажання доносити знання до інших людей – це подарунок долі, а прагнення вдосконалити науку – це означає відкрити для всіх охочих світ чогось нового, невідомого, але важливого.

Безперечно, кафедра історії журналістики, взявши гарний старт у вересні–жовтні 1953 р., бо саме протягом цього періоду вона нарешті стала повноцінно сформованою, впевнено крокує по стежинах знань і до сьогодні. Загартувавшись у 50–60-ті рр. ХХ ст. не легкою науковою справою, тепер вона активний учасник більшості вітчизняних, а також міжнародних наукових семінарів та конференцій.

Напевне, В. Рубан, В. Прожогін, О. Суярко, П. Федченко, М. Шестопап, О. Бабишкін, Г. Вартанов, І. Велігура, В. Яременко, В. Шутенко, Р. Слободянюк, А. Погрібний та ін. пишались б зараз улюбленою кафедрою, якій свого часу довелося пережити чимало реформацій, як і ми пишаємось їх внеском у розвиток однієї з перших та найважливіших кафедр – кафедри історії журналістики.

1. *Наказ виконуючого обов'язки ректора Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка Кошика А. К. «Про організацію факультету журналістики, особливості штатного розкладу професорсько-викладацького та лаборантського складу».* – № 1310 від 8 жовтня 1953 р.

2. *Наукові читання. Присвячено 90-літтю від дня народження М. М. Шестопапа. 7 листопада 2007 р. / за ред. В. В. Різуна ; упоряд. І. М. Забіяка.* – К. : Інститут журналістики, 2008. – Вип. 13. – 272 с.

3. *Особова справа Прожогіна В. Є.* – Центральний архів КНУ ім. Т. Шевченка.

4. *Особова справа Рубана В. А.* – Центральний архів КНУ ім. Т. Шевченка.

5. *Особова справа Суярка О. О.* – Центральний архів КНУ ім. Т. Шевченка.

6. *Особова справа Федченка П. М.* – Центральний архів КНУ ім. Т. Шевченка.

7. *Особова справа Шестопапа М. М.* – Центральний архів КНУ ім. Т. Шевченка.

8. *Різун В. В. Нарис з історії та теорії українського журналістикознавства : моногр. / Різун В. В., Трачук Т. А. ; Київ. нац. ун-т. ім. Тараса Шевченка.* – К., 2005.

9. *Українська журналістика в контексті світової : зб. наук. праць зі спеціальності «Журналістика» / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; Інститут журналістики.* – К., 2007. – Вип. 1 (6).

10. *Уроки журналістики і життя: Книга роздумів, спостережень, спогадів випускників одного курсу / за заг. ред. М. Сороки.* – К. : Київська правда, 2002.